

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

8. JUNI 2022

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 31. mai. Møtet finner sted 8. juni. Fra regjeringen stiller utenriksminister Anniken Huitfeldt. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsorden.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- Flyktningkrisen i Europa og EUs ordning for sivil beredskap, UCPM
- EØS-rådsmøtet 23. mai
- Fiskerikonflikt med EU om torskekvoten i fiskevernsonen rundt Svalbard
- WTOs 12. ministerkonferanse

Rettsakter:

- Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 10. juni

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Flyktningkrisen i Europa og EUs ordning for sivil beredskap, UCPM

Krigen i Ukraina har utløst den største flyktningkrisen i Europa siden andre verdenskrig. [FNs høykommissær for flyktninger](#) regner med at det per 27. mai er vel 6,8 millioner som har flyktet fra Ukraina. 3,6 millioner har kommet til Polen, knapt 1 million til Romania, 970 000 til Russland, 680 000 til Ungarn og 480 000 til Moldova. Det er også et stort antall internt fordrevne i Ukraina og den humanitære situasjonen er vanskelig.

I sin [redegjørelse i Stortinget 3. mai i år](#) viste utenriksminister Anniken Huitfeldt til at det er et stort behov for sivil og humanitær bistand og sa at «*Koordineringsbehovet er stort. EUs ordning for sivil beredskap (UCPM) har vært en effektiv kanal. Her deltar Norge gjennom EØS-avtalen. Gjennom EUs ordning for sivil beredskap har Norge stilt til rådighet til sammen 365 millioner kroner til materiell støtte og medisinsk bistand.*» Hun viste til at Norge innenfor denne ordningen har bidratt med kirurgisk materiell, smittevernutstyr, medisiner og ambulanser til Ukraina og telt, senger og medisiner til Moldova og Slovakia. Ordningen er også rammeverket for overføring av ukrainske pasienter til norske sykehus og et norsk ambulansefly er stilt til disposisjon for evakuering av pasienter fra Ukraina til både Norge og andre europeiske land. Norske helseeksperter har videre bidratt til evakuering av pasienter fra regionen. I sin redegjørelse 3. mai viste også utenriksministeren til at regjeringen har åpnet for at deler av EØS-midlene kan brukes i håndtering av ukrainske flyktninger i mottakerlandene.

[Regjeringen skrev i en pressemelding 1. juni](#) at den har besluttet å ta imot sårede soldater fra Ukraina til medisinsk evakuering og behandling på norske sykehus. I pressemeldingen er det vist til at skadde soldater vil kunne tas imot som del av Norges bidrag gjennom UCPM og innenfor den tidligere besluttede rammen av 550 pasienter. «*Norge er allerede en av de største bidragsyterne i ordningen for medisinsk evakuering av sivile fra krigen i Ukraina. Regjeringen vil nå også ta imot sårede soldater*». Det uttalte justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl (Sp) i forbindelse med dette.

[Aftenposten skrev 31. mai](#) at Høyre har bedt ministeren redegjøre for hvorfor det har tatt så lang tid å få på plass dette. Statsråd Mehl uttalte til avisen at «*Norge har ikke erfaring med medisinsk evakuering av sårede soldater fra en pågående konflikt. Det har vært behov for å sikre at det er innenfor regelverket også å inkludere sårede soldater i ordningen med medisinsk evakuering.*»

Den nåværende ordningen for sivil beredskap (UCPM) gjelder for EUs budsjettperiode 2021-2027, jf. [Prop. 180 S \(2020–2021\)](#). [Stortinget godkjente](#) norsk deltakelse i den nåværende ordningen i juni 2021. Norge har deltatt i EUs samarbeid for sivil beredskap siden 1982. Ordningen forvaltes av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet. I proposisjonen er det vist til at «*Hensikten med EUs ordning for sivil beredskap er å legge til rette for et bredt samarbeid i Europa innen samfunnssikkerhet og beredskap.*» Gjennom ordningen kan land i en krisesituasjon melde inn konkrete behov og øvrige land kan melde inn tilbud om hjelp knyttet til disse behovene.

I proposisjonen er det vist til at ordningen også har relevans for helse, samferdsel, miljø og kunnskap, bl.a. gjennom kunnskaps- og kapasitetsoppbygging. Gjennom den sivile ressursreserven rescEU har den også en koordinerende rolle mot forsvarssektoren pga. sivile sektors bidrag og kapasitetsoppbygging innenfor totalforsvaret og på utenriksfeltet både sikkerhetspolitisk og gjennom humanitær bistand til tredjeland. Det blir også vist til at «*EUs ordning for sivil beredskap dreies nå videre i et mer operativt spor der beredskap og respons mot de store, grenseoverskridende hendelsene gis en tydeligere finansiell prioritering i EU.*»

I en [oversikt skriver regjeringen](#) at «Norge har til nå bidratt med ca 2,1 milliarder kroner til Ukraina og nabolandene som følge av Russlands krigføring. Støtten omfatter humanitær bistand og støtte til flyktningrespons i nabolandene, budsjettstøtte til den ukrainske stat, samt støtte til ukrainske bønder.» I [Europautvalget 11. mars 2022](#) viste utenriksminister Anniken Huitfeldt til at «Norsk støtte går til FNs nødhjelpsarbeid, Røde Kors-bevegelsen og de humanitære organisasjonene. Vi bidrar også betydelig via EUs ordning for sivil beredskap, som vi er tilknyttet. Fleksibel støtte gjennom ulike organisasjoner sikrer et stort handlingsrom, og koordinert innsats gjør at støtten kommer der hvor behovene er størst. Det er der Norge har spesielle tradisjoner som humanitær aktør, dvs. at vi ofte gir mer fleksible midler enn det andre land gjør.»

Ifølge regjeringens oversikt utgjør den humanitære støtten 1,7 milliarder kroner. Av dette er støtte på 310 millioner kroner gått til Røde Kors, 300 millioner kroner til Verdens Matvareprogram og altså 365 millioner kroner til EUs sivile beredskapsmekanisme (UCPM) de tre største postene. Oversikten gir også detaljert informasjon over materiellet som er gitt innenfor UCPM.

EØS-rådsmøtet 23. mai

På møtet i Europautvalget skal utenriksministeren orientere fra EØS-rådsmøtet som fant sted i Brussel 23. mai, herunder enighet om oppstart for forhandlinger om nye EØS-midler og markedsadgang for fisk.

Møtet i EØS-rådet

EØS-rådet er det øverste politiske organet i EØS-samarbeidet, og møtes to ganger i året. [Møtet 23. mai](#) ble ledet av den tsjekkiske utenriksministeren (Tsjekkia overtar formannskapet i EU 1. juli). I tillegg deltok utenriksministrene fra Norge, Island og Liechtenstein, Europakommisjonens visepresident Maroš Šefčovič og representanter fra EUs utenrikstjeneste (EEAS).

På EØS-rådsmøtet gjøres ingen formelle vedtak, men det pleier å bli vedtatt en felles erklæring. Den gir informasjon om hvordan samarbeidet fungerer, og status på områder som EU-programmer, EØS-midlene og handel med landbruksvarer. Det ble ikke vedtatt felles konklusjoner på møtet 23. mai. [Det skjedde heller ikke på EØS-rådsmøtet i november 2021](#). På møtet i Europautvalget 29. november 2021 sa utenriksminister Anniken Huitfeldt at: «EU ble ikke enig om disse konklusjonene av én grunn, og det var [fordi Ungarn blokkerte](#). Vår forståelse er at det skyldes den konflikten som har vært om EØS-midlene. EU hadde forsøkt å finne en løsning, men det var altså ikke mulig. EU-sida beklaget dette». Beklagelsen kommer også fram i [referatet fra møtet i EØS-rådet i november](#), som ble offentliggjort 16. mai, i forkant av møtet 23. mai.

Siden det ikke var mulig med en felles konklusjon på EØS-rådsmøtet nå i mai heller, la EØS EFTA-landene, Norge, Island og Liechtenstein, fram en [ensidig uttalelse](#) fra møtet. Her vises det til at det i møtet var enighet om at EØS-samarbeidet fungerer meget godt. Det understrekes at EØS EFTA-landene er likeverdige partnere i det indre marked, og at et sterkt indre marked er viktig: «*Internal Market should be further strengthened, rules should be applied, and new barriers should be prevented*», står det i erklæringen. Økt kunnskap om EØS-avtalen er viktig for alle parter. Erklæringen omtaler også krigen i Ukraina, samarbeidet under pandemien, helseberedskap, klimasamarbeid, EUs digitale agenda og deltakelse i EU-programmer.

Forhandlinger om nye EØS-midler

På møtet i EØS-rådet ble det [enighet om å starte forhandlingene med EU om EØS-midlene 16. juni](#). Parallelt skal det forhandles om bedret markedsadgang for fisk og marine produkter fra Norge. «Vi er klare til å starte forhandlingene om EØS-midler. Vi vil være svært tydelige i våre krav innenfor demokrati og rettsstatsprinsipper i mottakerlandene», uttalte utenriksminister Anniken Huitfeldt.

«Det kommer til å bli tøffe forhandlinger», uttalte Huitfeldt til NTB 24. mai. [Den siste avtalen ble inngått i 2016](#) og gjaldt perioden 2014-2021. Den innebar en forpliktelse for Norge til å betale i alt 388 millioner euro årlig. Ved [behandlingen i Stortinget](#) understreket flertallet «viktigheten av regjeringens utgangspunkt, at dette er frivillige bidrag og at nivået også må stå i forhold til EUs egen innsats overfor de samme mottakerstatene».

I en kronikk 29. mai [om gjenoppbygging av Ukraina skriver NUPI-direktør Ulf Sverdrup](#) at også Norge må forberede seg på store bidrag. Europa ser at Norge nå har historisk store inntekter: «Regjeringen må derfor innstille seg på at Norge vil møte høye forventninger og tøffe krav i de nye forhandlingene om EØS-midlene, og om våre bidrag til rekonstruksjonsplattformen. Gjenoppbyggingen av Ukraina kan være et kritisk øyeblikk, også i Norges forhold til Europa».

Regjeringen varslet i [Hurdalsplattformen](#) at de vil foreta en gjennomgang av «effekten av EØS-midlene som bevilges til sosial og økonomisk utvikling i EØS, i lys av de senere års økning i bevilgning». [I møtet i Europautvalget 28. april redegjorde utenriksminister Anniken Huitfeldt for gjennomgangen](#). Den har vist at flere av programmene opererer i et utfordrende politisk landskap, og at enkelte skal følges særskilt. Dersom oppfølgingen avdekker brudd på regelverk, vil det være grunnlag for sanksjoner. Huitfeldt understreket at dersom det skal kuttes i støtten må dette være godt forankret i etablert regelverk.

Gjennomgangen viste også at rammeverket for regelverket for EØS-midlene har innebygde svakheter. Svakheterne kan øke risikoen for uønsket politisk påvirkning på programmene: «og disse svakhetene vil vi søke å fjerne i de neste rundene i forhandlingene om EØS-midlene», sa Huitfeldt. Regjeringen vil spesielt se på de nye verktøyene EU har etablert mot undergraving av demokrati og rettsstat, blant annet forordningen som knytter brudd på rettsstatsprinsipper til overføringer fra EUs budsjett.

[EU-forordningen](#) ble vedtatt i desember 2020 i forbindelse med langtidsbudsjettet og gjenreisingspakken etter pandemien (Next Generation EU). Den setter vilkår for beskyttelse av EUs langtidsbudsjett. [Respekt for rettstaten beskrives som en avgjørende forutsetning](#) for trygg budsjettstyring og effektiv tildeling av EU-midler. Rettsstatsmekanismen gir EU mulighet til å suspendere, redusere eller begrense tilgangen til EU-midler på en måte som er proporsjonal med bruddets art, omfang og alvorlighetsgrad. Mekanismen kan bare benyttes dersom andre tiltak ikke anses som mer effektive. Innføringen av mekanismen er tidligere omtalt i stortingsbibliotekets [EU/EØS-nytt 11. november 2020](#).

Den 27. april i år ble rettsstatsmekanismen tatt i bruk for første gang. Da sendte Kommisjonen et formelt åpningsbrev om at [de iverksatte rettsstatsmekanismen mot Ungarn](#). Dette er første steg i en prosess som kan ta mellom seks og ni måneder.

Polen har også vært i Kommisjonens søkelys, og Kommisjonen har uttrykt bekymring over rettsstatssituasjonen i landet. Utbetaling av støtte og lån på 35 milliarder euro til Polen via gjenreisingspakken har blitt holdt tilbake i over et år. [1. juni vedtok imidlertid Kommisjonen at de har godkjent Polens plan](#) for bruk av pengene. Det er knyttet en rekke krav til utbetalingen, særlig gjelder det gjennomføring av vedtaket i Polens nasjonalforsamling tidligere i vår om å droppe det omstridte disiplinærkammeret for høyesterettsdommere. «We have reached this point after long and intensive negotiations, addressing also some fundamental issues related to the rule of law that impact the investment climate. Poland will need to deliver on the key commitments made in this area before any payment can be made», uttalte EU-kommissær Paolo Gentiloni i [pressemeldingen](#). Ifølge [Financial Times](#) har kommisjonspresident Ursula von der Leyen vært ivrig etter å bringe Polen tilbake til folden, gitt landets nøkkelrolle knyttet til ukrainske flyktninger og som en støttespiller i arbeidet med en tøff respons på Russlands invasjon. Det har vært intern motstand i Kommisjonen, skriver Financial Times, blant annet fra visepresidentene Frans

Timmermans og Margrethe Vestager. De var kritiske til at Kommisjonen skulle ha en for myk tilnærming til rettsstatsprinsippene.

Forhandlinger om markedsadgang for fisk

«Vi skal i nye forhandlinger med EU om EØS-midlene og der mener jeg at en av hovedprioriteringene for Norge må være å sikre bedre markedsadgang for norsk fisk», uttalte næringsminister Jan Christian Vestre under et besøk i fiskebedriften Brødrene Sperre i Ålesund 28. mai. Daglig leder, Inger Marie Sperre, viser til at 70 prosent av fiskeeksporten møter ulike satser for toll når det skal inn til EU, og hun er bekymret for at Norge skal bli utkonkurrert av land med bedre avtaler, blant disse Japan. Næringsministeren deler denne bekymringen: «Vi ser at norsk sjømateksport øker, men den delen av dette som handler om videreforedling, verdiskaping, de lange verdikjedene – der er vi i ferd med å se at andre land går forbi oss, og det mener jeg er veldig dårlig industripolitikk».

Allerede [i statsråd 4. desember 2020 ble det oppnevnt en delegasjon for forhandlingene](#) med EU om EØS-finansieringsordninger 2021-2027 og markedsadgang for fisk. Den ledes av Norges ambassadør til EU, Rolf Einar Fife og består i tillegg av tre embetsmenn fra hhv. Finansdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Utenriksdepartementet.

Framdriftsrapport om status for EØS-samarbeidet

I forkant av de halvårlige møtene i EØS-rådet publiseres det en framdriftsrapport om status for EØS-samarbeidet: [Progress report of the EEA Joint Committee](#). Rapporten informerer blant annet om det såkalte etterslepet (antall rettsaker som ikke er tatt inn i EØS-avtalen, men som allerede er trådt i kraft i EU). Etterslepet har økt svakt det siste halvåret, fra 594 til 614 rettsaker. 237 av disse rettsaktene er fortsatt tidlig i prosessen, hvor ikrafttredelsesdatoen i EU har passert for mindre enn seks måneder siden. Framdriftsrapporten omtaler også rettsaktene som er tatt inn i EØS-avtalen, men hvor man foreløpig ikke har innhentet nødvendig samtykke innen fristen på seks måneder fra de nasjonale parlamentene i Norge, Island og Liechtenstein. I alt havner 31 rettsaker i denne kategorien.

Siden EØS-rådsmøtet i november i fjor er det tatt inn 401 nye rettsaker i EØS-avtalen, av disse framheves flere rettsaker på finansområdet: kapitalkravdirektivet (CRD V), forordning om verdipapirfinansieringstransaksjoner (SFTR) og OMF-direktivet om obligasjoner med fortrinnsrett. I tillegg trekkes blant annet disse rettsaktene fram: forordningen om legemidler til dyr, tobakksdirektivet, økologiforordningen, utprøvningsforordningen (samarbeid om sikkerhetsvurdering av kliniske utprøvinger) og bygningsenergidirektivet (fra 2010).

Framdriftsrapporten inneholder også en liste over viktige utestående rettsaker, som man ønsker en rask løsning på:

- [energieffektiviseringsdirektivet](#) (fra 2012)
- [forordningen om EUs flysikkerhetsbyrå \(EASA\)](#)
- [regler for klasseselskap og inspeksjon av skip](#)
- [revisjon av AMT-direktivet om audiovisuelle medietjenester](#)
- [Kontrollforordningen: utfyllende bestemmelser](#) om unntak for kontroll av visse kategorier av dyr og varer i passasjerbagasje og forsendelse av varer til personlig bruk (ny siden forrige rapport)

Fiskerikonflikt med EU om torskekvoten i fiskevernsonen rundt Svalbard

Norge og EU inngikk 28. april 2022 en [felles forståelse](#) om fiske i fiskevernsonen ved Svalbard og de nordlige farvann. I forståelsen understreker Norge og EU sin forpliktelse til å videreføre en bærekraftig forvaltning av de marine levende ressurser i de berørte havområdene ICES område 1 (Barentshavet) og ICES-område 2 (Norskehavet).

Det fremgår av punkt 3 i forståelsen at:

- a. Norge skal fastsette en torskekvote for EU som er beregnet til 2,8274 prosent av totalkvoten (*total allowable catches TAC*) for det relevante år. For 2022 tilsvarer det 19 636 tonn. Denne kvoten kommer i tillegg til enhver bilateral fiskeriavtale mellom Norge og EU, og kan også fiskes innenfor fiskevernsonen ved Svalbard
- b. Norge er positiv til å vurdere ytterligere torskekvoter for EU-fartøy i Norges økonomiske sone på 200 nautiske mil (*Exclusive Economic Zone – EEZ*)
- c. Norge vil, etter konsultasjoner, fastsette grenser i fiskevernsonen og de nordlige farvann for uer, torsk, hyse og blåkveite både for direktefiske og bifangst. På basis av dette vil EU fastsette kvoter og vedta de nødvendige tekniske reguleringer på en koordinert måte
- d. Norge vil fortsette å fastsette torskekvote på basis av at EU gjennomfører bestemmelsene i den felles forståelsen

Dersom det oppstår «*objektive eksepsjonelle omstendigheter*», vil Norge og EU gjennomføre konsultasjoner for å oppnå en «*fornytt minnelig løsning*».

Fiskeri- og havminister Bjørnar Skjæran (Ap) [berømmer EU for et godt samarbeid](#) om en bærekraftig havforvaltning. Med avklaringene i den felles forståelsen har EU anerkjent norsk jurisdiksjon og forvaltningsansvar, fastslår statsråd Skjæran: «*Norge har eneretten til å regulere fisket i alle soner hvor vi har suverene rettigheter og jurisdiksjon, det gjelder også i fiskevernsonen ved Svalbard. I henhold til forståelsen vil Norge tildele fartøy fra EUs medlemsstater en torskekvote i fiskevernsonen, mens EU på sin side vil fastsette reguleringer for medlemsstatenes fartøy i internasjonalt farvann, både i Barentshavet og i Norskehavet, i samråd med Norge.*»

Kommisjonen viser i sin [pressemelding](#) til at forståelsen med Norge sikrer at EU-fartøy kan fiske etter torsk ved Svalbard i tråd med deres historiske fiskerirettigheter. Norge og EU vil fortsette å fastsette fiskekvoter for EU-fartøy i havområdene ved Svalbard i deres respektive lovverk, slik etablert praksis er. EU og Norge er enige å styrke samarbeidet om et bærekraftig fiske på torsk, uer, hyse og blåkveite i det nordøstlige Atlanterhavet: «*The EU and Norway will in this case engage in consultations regarding such measures, and the measures will be set in a coordinated manner.*»

I tråd med den felles forståelsen har EU fastsatt sin totale kvote på arktisk torsk til 19 636 tonn i sin fiskeriforordning, *Fishing Opportunities Regulation*, for 2022, til erstatning for den midlertidige kvoten på 4 500 tonn som utløp 30. april.

[Rådet godkjente endringen](#) i forordningen ved skriftlig prosedyre 28. april. Forordningen fastsetter hvordan EU-kvoten er fordelt på medlemslandene:

- Spania: 9 688 tonn
- Tyskland: 4 028 tonn
- Portugal: 2 019 tonn
- Polen: 1 829 tonn
- Frankrike: 1 777 tonn
- Andre medlemsland: 297 tonn

MEP Izaskun Bilbao Barandica (Spania, Renew Europe) sendte 6. april [tre skriftlige spørsmål](#) til Kommisjonen. Det ene spørsmålet omhandlet forhandlingene med Norge om kvoter til torskefisket ved Svalbard og bruken av bomtrål (*beam-trawling*). De to andre spørsmålene berørte fiskerisamarbeidet mellom Norge og Russland, og hvordan det eventuelt påvirket EUs forhandling med Norge. MEP Bilbao Barandica mente det bilaterale samarbeidet mellom Norge

og Russland undergraver arbeidet til [North-East Atlantic Fisheries Commission](#). Det norsk-russiske samarbeidet er også aktualisert pga. petroleumsreservene under havbunnen i de berørte områdene.

I sitt svar den 1. juni viste Kommissær for miljø, hav og fiskeri Vignijus Sinkevičius til den nylig inngåtte avtalen mellom Norge og EU. Avtalen gir EU rett til å videreføre sitt fiske etter torsk i havområdene ved Svalbard [i tråd med EUs historiske rettigheter](#), fastslo kommissær Sinkevičius. Kommissæren svarte videre at EU er i dialog med Norge om å få utsatt forbudet mot bruk av bomtrål til starten av oktober 2022, slik at EUs fartøy kan fiske den kvoten som er avtalt. Ifølge kommissæren avventer Kommissjonen Norges svar.

Kommissær Sinkevičius understrekte at EU verken er bundet juridisk eller politisk av avtaler mellom Norge og Russland. Ifølge kommissæren har Kommissjonen tydeliggjort overfor Norge at det er upassende å samarbeide med Russland under de rådende omstendigheter med Russlands angrep på Ukraina.

WTOs 12. ministerkonferanse

WTOs 12. ministerkonferanse finner sted i Genève 12.-15. juni. Utenriksministeren vil på europautvalgsmøtet 8. juni orientere om norske prioriteringer, herunder fiskerisubsidier, pandemihåndtering, inkludert TRIPS, landbruk og WTO-reform. Det er statssekretær Eivind Vad Petersson som vil lede den norske delegasjonen på ministerkonferansen. Stortinget er som vanlig invitert til å delta i delegasjonen med opptil fire representanter.

WTO-ministerkonferansen og norske prioriteringer var også på dagsorden i europautvalgsmøtet i oktober 2021 og i januar og mars 2022. Se referat fra de møtene ([27. oktober](#), [31. januar](#) og [11. mars](#)), samt informasjonspakker ([27. oktober](#), [31. januar](#) og [11. mars](#)) som ble sendt ut i forkant.

WTOs ministerkonferanser finner normalt sted annethvert år. Den forrige (MC11) fant sted i Buenos Aires i desember 2017. Den 12. konferansen (MC12), som opprinnelig skulle vært avholdt i Kasakhstan i juni 2020, har vært utsatt flere ganger pga. pandemien. Det betyr at det nå vil ha gått mer enn fire år siden forrige ministerkonferanse. Dette er kritisk i en tid hvor WTO står overfor store utfordringer i alle sine tre kjerneområder, i 1) etterlevelse av eksisterende regelverk, 2) reform av tvisteløsningsmekanismen, og 3) utvikling av nytt regelverk.

Disse utfordringene er ytterligere forsterket av pandemien og krigen i Ukraina. Dette reflekteres i de pågående forhandlingene om et unntak fra patentregelverket (TRIPS) for koronavaksiner, og ikke minst i reaksjoner og markeringer overfor Russland etter landets invasjon av Ukraina. Utenriksminister Huitfeldt sa på møtet i Europautvalget i mars at forholdet til Russland «dominerer nå samarbeidet i organisasjonen». Mange medlemsland har besluttet eller tatt til orde for å fjerne Russlands handelsfordeler innenfor WTO-regelverket. Det vil i praksis si at man fraviker fra [det såkalte bestevilkårsprinsippet](#) i WTO i handelsrelasjonene til Russland. Samtidig er ikke Russland ekskludert fra WTO. Landet har dermed fremdeles formelt rett til å sitte rundt forhandlingsbordet, selv om de nå selv sier at de har [igangsatt en prosess for å trekke seg ut av WTO](#) (og andre internasjonale organisasjoner, som WHO). Hvordan Norge og andre medlemsland vil forholde seg til Russland i denne situasjonen, gjenstår å se. På møtet i Europautvalget i mars sa utenriksministeren at det er «for tidlig å si hvilke konsekvenser det vil få for arbeidet i WTO på lengre sikt».

Norske prioriteringer for MC12

Utenriksminister Huitfeldt sa på møtet i Europautvalget i mars at «å opprettholde det regelbaserte multilaterale handelssystemet er Norges viktigste handelspolitiske prioritering». Norge ønsker å fokusere på konkrete leveranser på ministerkonferansen i Genève. Dette inkluderer «hvordan vi handelsmessig best kan håndtere pandemier, og en avtale på

fiskerisubsidier». Reform av WTO blir også viktig, «slik at handelsregelverket er mer relevant for utfordringene i verden».

Vi vil nedenfor konsentrere oss om disse punktene, som utenriksministeren også har varslet at hun vil redegjøre for på europautvalgsmøtet 8. juni. Når det gjelder siste utvikling på andre områder, som for eksempel forhandlinger på digital handel, viser vi til referat og informasjonspakke fra europautvalgsmøtet i januar.

Handel og helse (unntak fra TRIPS-regelverket)

Utenriksministeren sa på europautvalgsmøtet i januar at den viktigste saken i WTO nå var respons på pandemien: «*Pandemien har vist oss at en åpen og global handel basert på felles regelverk er avgjørende for å få til trygghet. Men det er også rom for læring og forbedringer. Hvordan har handelsregelverket fungert? Er det noe som kan og bør gjøres bedre og annerledes? Målet er å være forberedt på neste globale krise og utarbeide en tydelig erklæring for hvordan WTO skal håndtere handel og helse.*»

På møtet i mars sa utenriksministeren at Sør-Afrikas og Indias forslag fra oktober 2020 om unntak fra patentregelverket (TRIPS) for koronavaksiner hadde støtte fra veldig mange utviklingsland. EU, Sveits og Storbritannia hadde motsatt seg forslaget, mens flere industriland og mellominntektsland, i likhet med Norge, hadde sagt at de ønsket et begrenset unntak. Hun sa Norge arbeidet for konsensus og så for seg en «*smalere definert «waiver» enn det India og Sør-Afrika har foreslått, som en naturlig del av et større kompromiss*». Utenriksministeren informerte samtidig Europautvalget om at Sør-Afrika, India, EU og USA hadde hatt fortrolige samtaler om saken siden desember 2021, men uten å ha kommet i mål på det tidspunktet europautvalgsmøtet fant sted (11. mars).

Siden den gang skal de fire ha blitt [enige om et forslag til avtale](#), som blant annet skal legge opp til at utviklingsland som eksporterer mindre enn 10 % av verdens koronavaksiner i 2021, skal kunne autorisere bruk av en patentbeskyttet vaksine uten samtykke fra patenteier. Forslaget skal [ikke ha fått full støtte på et første forhandlingsmøte i WTO begynnelsen av mai](#), og forhandlingene har derfor fortsatt. Ifølge Politico ble [et nytt forhandlingsutkast lekket 25. mai](#), hvor ulike posisjoner skal komme frem. Ytterligere endringer kan naturlig nok ha funnet sted siden. Åpne spørsmål skal fremdeles inkludere hvilke land patentunntaket skal gjelde for og lengden på unntaket. USA og EU skal ifølge Politico ønske at Kina ikke skal dra nytte av et patentunntak, enten ved at Kina selv trekker seg («opt out»), som Kina visstnok skal være villige til å gjøre, men under visse betingelser, eller at en endelig avtale eksplisitt ekskluderer Kina, noe USA visstnok skal foretrekke. Det er også diskusjoner om eksportvilkårene for de vaksinene som blir produsert som følge av unntaket, og hvor lenge et eventuelt unntak skal gjelde (i tre, fem eller ti år?).

Fiskerisubsidier

WTOs medlemsland ble på ministerkonferansen i Buenos Aires i 2017 enige om å fortsette forhandlingene om å forby og begrense visse fiskerisubsidier i tråd med FNs bærekraftsmål. Forhandlingene har pågått siden 2001. Målet er å forby subsidier som bidrar til ulovlig fiske, overfiske og overkapasitet.

På møtet i europautvalget i oktober 2021 sa utenriksministeren at det ville bli svært viktig å komme i mål med disse forhandlingene opp mot den 12. ministerkonferansen. Hun sa det fremdeles var betydelig avstand mellom partene, men at Norge mente at forhandlingslederens tekst var et godt grunnlag for å avslutte forhandlingene. Det som måtte til, var politisk vilje hos de store aktørene. Det pågikk den gang intense diskusjoner i Genève med siktemål om å finne en løsning.

EU har i forhandlingene understreket at fokuset må være på «*what matters – harmful subsidies*». De skal dermed ønske å nyansere mellom «gode» og «dårlige» subsidier. Ifølge Politico skal flere EU-land og Europaparlamentet ha presset på for å beholde mange av dagens subsidier, og til dels

også sikre nye subsidier. Politico stiller spørsmål ved om dette vil kunne utfordre Kommissjonens mer generelle holdning mot subsidier i WTO. Selverklærte «høyambisjonsland» som USA, Australia, New Zealand og Brasil, har også vært [uenige i EUs tilnærming](#) og ment denne søker å beskytte egne berørte lokalsamfunn (proteksjonisme).

En annen uenighet dreier seg om hvor mye utviklingslandene i WTO skal være forpliktet til å kutte i subsidier. Rollen til Kina blir spesielt viktig siden landet i WTO fremdeles definerer seg som utviklingsland, med de fordeler det medfører for differensiert behandling, men samtidig, ifølge Politico, står for 25% av verdens skadelige subsidier («*harmful subsidies*»). Et forbud mot fiskerisubsidier vil få mindre innvirkning på de globale havressursene dersom land med store fiskeflåter, som Kina og Indonesia, unntas de strengeste kravene.

Samarbeid på landbruk, matsikkerhet og miljø

På europautvalgsmøtet i oktober 2021 sa utenriksministeren at det på landbruksområdet syntes mest realistisk å få til et arbeidsprogram post MC12. Flere av de forslagene som var framlagt, ville på sikt kunne få betydning for handlingsrommet for norsk landbrukspolitikk og kreve betydelig innsats for å sikre at særlige norske behov blir ivaretatt. Utenriksministeren sa at diskusjonen knyttet til handel og miljø hadde fått en kraftig oppsving de siste to årene, og at det ble arbeidet med en egen erklæring på ministerkonferansen som den gang var planlagt for november/desember (men som så ble utsatt pga. covid).

Norge skrev i begynnelsen av mai 2022 under på en [felles uttalelse med flere WTO-land](#) om at den globale matvarehandelen må holdes åpen i lys av den globale matvarekrisen som nå er i utvikling som følge av blant annet krigen i Ukraina. I et [innlegg 4. mai 2022](#) til WTOs uformelle handelsforhandlingskomite og WTO-landenes delegasjonsledere, understreket Norges ambassadør til WTO at den felles uttalelsen inneholdt elementer som Norge mener kan inkluderes også i en ministererklæring på matsikkerhet. Dette dreier seg blant annet om åpenhet, rask respons og samarbeid, tilbakeholdenhet i bruken av nødtiltak som eksportrestriksjoner, og viktigheten av å holde markeder åpne. Dette var alle saker som også ble diskutert i relasjon til pandemihåndtering. Ambassadøren avsluttet med en oppfordring til sine WTO-kolleger om å ikke innføre eksportrestriksjoner eller restriksjoner på landbruks- og matvarer som er kjøpt av Verdens matvareprogram for humanitære formål.

WTO-reform

På europautvalgsmøtet i mars sa utenriksministeren at den økonomiske og geopolitiske rivaliseringen mellom USA og Kina preger arbeidet i WTO. Spesielt skal USA være tydelig på at Kina har utnyttet svakheter i WTOs regelverk for å skaffe seg urimelige konkurransefordeler, bl.a. gjennom skjult statsstøtte, statseide bedrifter og tyveri av teknologi. Utenriksministeren informerte om at Kina i økende grad har vært part i WTOs tvistesaker, som også knytter seg til den større politiske dagsordenen. EUs nylige tvistesak mot Kina grunnet Kinas handelshindringer mot varer fra Litauen hadde fått stor oppmerksomhet. Les mer om denne i [informasjonspakken til europautvalgsmøtet i mars](#). Canada og Australia hadde også pågående tvistesaker mot Kina der kinesisk handelspolitikk ble sett i en politisk sammenheng.

Utenriksministeren sa at Norge i utgangspunktet forholdt seg nøytralt med hensyn til andre WTO-medlemmers tvistesaker, men at «*vi er likevel ikke blinde for de politiske aspektene i tvisteløsningssakene og følger utviklingen nøye*».

På europautvalgsmøtet i oktober sa utenriksministeren at reform av WTO, herunder tvisteløsningssystemet, var sentralt i arbeidet opp mot den 12. ministerkonferansen. Det var ulike oppfatninger blant medlemmene om hva konkret som lå i begrepet reform. Et mål var å komme til enighet om rammene for det videre reformarbeidet. Dette omfattet også utfordringer knyttet til åpenhet og oppfølging av WTOs regelverk, en diskusjon om subsidier til industri og landbruk samt stimuleringspakker som medlemmene hadde benyttet i kjølvannet av pandemien.

Både EU og USA har presentert konkrete forslag til WTO-reform. EU gjorde dette som del av sin [oppdaterte handelsstrategi i februar 2021](#). Her understreker Kommisjonen at EU vil:

- Vedta et første sett WTO-reformer med fokus på bærekraftig utvikling, og arbeide mot integrering av bærekraft i WTOs arbeid.
- Styrke WTO-reglene mot negative ringvirkninger av statlig inngrep i medlemmenes økonomier.
- Gjøre det enklere å forhandle nye avtaler på områder som er viktige for store undergrupper av WTO medlemmer.
- Finne en varig løsning på den nåværende fastlåste situasjonen rundt WTOs bindende tvisteløsningssystem.
- Gjøre WTOs overvåking av medlemslandenes handelspolitikk mer effektiv.

EUs ambassadør til WTO kalte ministerkonferansen som var planlagt for november/desember 2021, for et være-eller-ikke-være for det multilaterale handelssystemet: «*If the WTO does not rise up to the challenge, the risk is that the members will [continue] pursuing these issues, but elsewhere. That would be extremely bad for everyone because it will lead to more fragmentation, while the type of problems that we are facing at this moment are global*».

Under et uformelt ministermøte organisert av Sveits i januar 2022, oppfordret EUs handelskommisær de andre medlemslandene til å sette en [frist for å gjenopprette et «fullt fungerende» tvisteløsningssystem og foreta andre WTO-reformer](#). Han mente WTO burde oppnå en slik avtale innen den 13. ministerkonferansen, altså konferansen som vil finne sted etter ministerkonferansen nå i Genève.

USA [presenterte sine ambisjoner for WTO-reform og prioriteringer for den 12. ministerkonferansen i oktober 2021](#). Disse reflekterte mer overordnet de handelspolitiske prioriteringene til den amerikanske administrasjonen: covid-19-gjenreisning, bekjempelse av klimaendringene og arbeidslivsspørsmål. Mer spesifikt ønsker Biden-administrasjonen, som den norske regjeringen, en god løsning på helse og handel og en bærekraftig avtale på fiskerisubsidier. De nevner ikke Kina med ord, men er kritisk til at noen land bruker selvdefinert utviklingsstatus til å oppnå fordeler i sitt medlemskap.

I sin presentasjon av de amerikanske prioriteringene, opprettholdt USAs handelsrepresentant, Katherine Tai, den amerikanske kritikken av tvisteløsningssystemet. Ankeorganet i WTO har lenge vært ute av spill på grunn av at USA har nektet å utnevne nye dommere, både under president Trump og nå under president Biden. Ifølge Politico skal Tai under det uformelle ministermøtet i januar 2022 ha sagt at USA har startet samtaler med andre WTO-medlemmer om hvordan tvisteløsningssystemet kan reformeres.

Rettsaker:

Neste møte i EØS-komiteen i Brussel finner sted 10. juni 2022. Til møtet i Europautvalget 8. juni foreligger en liste med 54 rettsaker, hvorav to krever samtykke. Dette er samme antall rettsaker som var på den foreløpige listen som ble oversendt Europautvalget 19. mai. De to samtykkesakene er også de samme, mens to rettsaker som ikke krever samtykke, er tatt av listen (av EU-siden), og to nye er kommet til, på finansområdet. [En budsjettlinje på trygdefeltet er også trukket av EU-siden](#). Denne budsjettposten er avsatt spesielt med det formål å legge til rette for geografisk og profesjonell mobilitet, herunder trygdekoordinering, av arbeidstakere i Europa, for å bekjempe hindringer for den frie bevegelsen og for å bidra til etablering av et reelt arbeidsmarked på europeisk nivå.

Se oversikten fra departementet over endringene siden den foreløpige listen nedenfor.

De to samtykkesakene er beskrevet i den kommenterte listen fra regjeringen, som ble oversendt Europautvalget sammen med dagsorden for europautvalgsmøtet, mens det for rettsaktene som ikke krever samtykke, lenkes opp til regjeringens EØS-notatbase for mer informasjon.

Dette er endringene som er kommunisert av Utenriksdepartementet siden den foreløpige listen ble oversendt Europautvalget 19. mai:

ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Budsjettlinje 07 20 03 01 (2022). P31 (*Trukket av EU*)

FINANSDEPARTEMENTET

32018R1620 Delegert kommisjonsforordning (EU) 2018/1620 av 13. juli 2018 om endring av delegert forordning (EU) 2015/61 om utfylling av europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 575/2013 med hensyn til krav til likviditetsreserve for kredittinstitusjoner (*Tilføyd – omfattes av samme EØS-komitébeslutning som rettsakten under*)

32022R0786 Delegert kommisjonsforordning (EU) 786/2022 om endring av delegert kommisjonsforordning (EU) 2015/61 om utfylling av europaparlaments- og rådsforordning (EU) nr. 575/2013 med hensyn til krav til likviditetsreserve for kredittinstitusjoner (*Tilføyd – kunngjort etter forrige liste ble sendt*)

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET, LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET OG NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

32019R2122 Delegert kommisjonsforordning (EU) 2019/2122 av 10. oktober 2019 om utfylling av europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2017/625 med hensyn til visse kategorier av dyr og varer som er unntatt fra offentlig kontroll på grensekontrollstasjoner, når det gjelder særlig kontroll av passasjerenes personlige bagasje og av små vareforsendelser som sendes til fysiske personer og ikke er beregnet på å bringes i omsetning, og om endring av kommisjonsforordning (EU) nr. 142/2011 (*Trukket av EU*)

LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

32021R1768 Delegert kommisjonsforordning (EU) 2021/1768 av 23. juni 2021 om endring, med henblikk på tilpasning den tekniske utviklingen, av vedlegg I, II, III og IV til europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2019/1009 om fastsettelse av regler for tilgjengeliggjøring av EU-gjødselvarer på markedet (*Trukket av EU*)